

Maribor(ka)

Ker nam je mar. Za besedo. Za knjige

Ko zaslišim Koroška
cesta, vedno malo
zastrizem z ušesi
Vid Kmetič

Čeprav sem prvih deset let svojega življenja stanoval v Goriški ulici, pa imam Koroško od vseh mariborskih ulic še najbolj za svojo. Drugi dve desetletji življenja sem namreč preživel v tistih blokkih z velikimi številkami in verjetno v Mariboru ni ulice in trga, po katerih bi hodil večkrat, kot sem šel po Koroški cesti in Glavnem trgu. Slednjega namreč že od nekdanj jemljem kot del Koroške in ga imam za njenega brata dvojčka.

Špeharji in mesarji v prahu in nesnagi

Povsem na začetku se je Koroška cesta imenovala preprosto Markt, leta 1438 pa prvič zapišejo Kharntner Gasse (Koroška uli(či)ca). Že ime pove, da gre za cesto, ki vodi proti Koroški, predstavljala je začetek Državne dravske ceste (Drauwalder Reichs Strasse). Danes bi rekli, da je bila Koroška cesta mestna vpadnica, ena glavnih ter najpomembnejših mestnih ulic, ter da je predstavljala središče mestnega dogajanja in življenja - tako rekoč (skoraj) do današnjih dni. In na tej svoji poti skozi čas je svojo podobo tudi večkrat spremenila; tako zavoljo uničujočih požarov, ki so jo prizadejali, kot tudi potreb mesta ter načrtov mestnih oblasti.

"Koroška cesta se je po svoji zunanosti precej prenovila; umita lica poslopij napravljajo ugoden vtis, akoravno so stavbe brez izjeme starinske, iz prejšnjih stoletij, in je njih notranjost z le malimi izjemami ostala neizpremenjena. Neprijetno učinkujejo neprepleskana pročelja nekaterih maloštevilnih stavb, tako na primer one, v kateri se nahaja rešilna postaja, nadalje one baročne s težkimi polrelijefi in še nekatere druge."

Človek bi rekel, da je ta zapis nastal pred letom ali dvema, a so ga v Mariborskem večerniku Jutra zapisali pred več kot devetdesetimi leti, 11. avgusta 1931. A se podobnost z današnjo Koroško cesto

tukaj več ali manj konča, takrat se je na njej odvijala živahna tržna dejavnost in je skupaj z Glavnim in Vodnikovim trgom predstavljala pravi rezervoar, iz katerega je črpal "celokupni mariborski želodec svoje potrebščine, rastlinske in mesnate".

Stojnice mesarjev in vozovi špeharjev so stali na tlaku, ki je bil vse prej kot gladek, tako da ga je bilo nemogoče očistiti, med njimi pa so seveda vozili avtomobili, vozovi, motoristi, kolesarji, celo avtobusi, ki so skupaj s pešci dvigovali prah in ostalo nesnago, ki je takrat na ulicah ni manjkalo. Predvsem poleti, ko dneve in tedne ni padla niti kapljica dežja. Sicer je takrat obstajala miselnost, da "ugonablajo solnčni žarki vse bolezenske klice", ulice in trge so tudi večkrat škropili z vodo, a kljub temu so se že takrat zavedali, da spada predvsem prodaja mesa v pokrit in zavarovan ter predvsem čist prostor.

Vonj po toplih zemljicah in adrenalinsko kolesarstvo

Koroška cesta z Glavnim trgom, ki se ju spomnim iz osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja in po kateri sem hodil tako rekoč vsak dan, včasih tudi večkrat na dan, je bila prometna podnevi in temna ponoči, okrušena na vogalih in odrgnjena na pročeljih, s takšnimi in drugačnimi vonjavami, pa vendarle ulica, ki mi je pustila na tone spominov.

Spomnim se avtobusne postaje, na kateri sem čakal punco, pa Trima in Spominkov, Benkotovih hrenovk in trgovine s ploščami. Pa casinoja, ki nam ga je uspelo spraviti na kant, express tajnice in Kopra, v katerem je umrl šerif Franček. Spomnim se ruskega biljarda v Mestni restavraciji in lončene peči v njej, papirnice, trgovine Maxima, gostilne Rož, čevljarstva Kisilak in prav posebne "burekđinice". O Đelili Mezinu, ki je bil njen lastnik, sva v osnovnošolskih časi z Venom, mojim najboljšim prijateljem,

napisala celo "knjigo" (v zvezku A4-formata), knjige o nas pa bi lahko verjetno pisali peki v pekarni Jager, kamor smo ponoči, ko smo se vračali iz MKC-ja ali Satchma, hodili na žemljice – in tiste tople žemljice so bile najboljše žemljice na svetu. Tik pred tržnico je bila Florina in v njej je bil vedno vonj po hrani za živali in papigah. Dlje od tržnice na Lent vse do sredine osemdesetih, ko so ta predel (prvič) prenovili, pa nismo hodili.

Ko je prišla nova država, sta se, tako kot celo mesto, začela spreminjati tudi Glavni trg in Koroška. Hrenovke so počasi postale preveč socialistične, plošče so zamenjali CD-ji in express tajnico računalniki. Lokali so se denacionalizirali, prodajali, kupovali, v njih so se menjavale vsebine ali pa so ostajali prazni. V nekaterih je na srečo našla svoje mesto tudi kultura - ne nazadnje smo bili leta 2012 evropska prestolnica kulture - in tudi po tem letu je tam nekaj kulture ostalo, Salon je za nekaj časa postal celo kulturni lokal, ki nam danes še kako manjka. Dolgo zaprti Koper se je umaknil Mariboru (danes Popru) in dobil novo fasado, delili pa ne vem več komu, saj je vsakič drugače. Prav tako ni več čevljarstva, papirnice, Roža in Florine, kot tudi ne Maxime in toplih nočnih žemljic.

Morda največjo zmedo smo na Koroški doživljali pred slabimi desetimi leti, ko se je prometni režim spreminjal tako rekoč na pol leta. Nekaj časa je bila enosmerna, z avtobusnima postajališčema, ki sta štrlela na cestišče, nato spet dvosmerna, s prehodi za pešce na vsakih petdeset metrov in kolesarsko stezo, po kateri je bila v prometni konici vožnja s kolesom adrenalinski šport.

Nov tlak, luči in fontana, klopi in ginki

Najbolj sta se Glavni trg in Koroška cesta do tržnice spremenila leta 2020. Bil je čas epidemije in mestne ulice zlovešče prazne, le na gradbišču so cel čas "lockdowna" delali s polno paro. Trg in ulica sta dobila nov tlak, luči in fontano, nekatere hiše nove fasade, ozaljšali so tudi kužno znamenje, ki smo ga takrat nekoliko bolj pogosto pogledali.

Po Koroški ne vozijo več avtomobili, kar je nekaterim všeč, tistim, ki stanujejo v okoliških ulicah, pa nekoliko manj. Avtomobili namreč ne izginejo čez noč, le nove poti si najdejo.

Seveda pa občinski načrti niso segali samo do prenovljenega tlaka, fasad in prometnega režima, dotikali so se tudi vsebine - in o njih je konec leta 2021 v intervjuju za Večer spregovoril tudi župan: "Kulturnikom, ki so v času, ko se je po Koroški dnevno valila reka avtomobilov, ohranjali življenje, da ni bila ulica čisto prazna, sem hvaležen. Sedaj povezujemo Dravo s parkom in Koroška je le del tega. Vesel sem odprtih trgovin, lokalnih, dizajnerskih, in drugih novih vsebin na Koroški

cesti v zadnjem času."

In tako so počasi zapirali svoja vrata in si (po) iskali nove prostore EPeKa, K-18, Kreativni inštitut ... še najdlje je vztrajala bukvarna, a tudi te od lanskega leta ne najdemo več na Koroški 24, ampak v Volkmerjevem prehodu. Potem so se ti lokali (povečini neuspešno) oddajali v najem, se nekateri prodajali, bili prodani, pa spet niso bili - in seveda me je zanimalo, kako je na Koroški danes. Sprehodil sem se po tej (tudi malo moji) ulici in na dobrih 200 metrih novega tlaka in fasad med Glavnim trgom in tržnico naštel dvanajst praznih lokalov - nekaj v občinski in nekaj v zasebni lasti.

In bilo bi jih za (ne)srečnih 13, če ne bi bilo Koroške 6.

Mariborka z ljubeznijo

Na tem naslovu se namreč to soboto v 16,7 kvadratnega metra velikem (ali pa majhnem) lokal(čk)u odpira Mariborka. Knjigarna Mariborka. Da, prav ste prebrali - knjigarna. Tukaj, v Mariboru, na Koroški cesti.

Takole povedo pri založbi VigeVageKnjige, kjer so dovolj "nori" ali pa imajo dovolj "cojones", da si kaj takega upajo: "Itak te vsi, ki jim to omeniš, sprašujejo po zdravju, omenjajo tvojo totalno nepovezanost z okoljem, nerazumevanje lokalnih, pak i globalnih trendov, mnogi ti rečejo, da za tako butasto idejo pa že res dolgo niso slišali ... ampak tebi se zdi kar nujno. Vsekakor pa dovolj nujno, da te množica privzdignjenih obrvi ne zmoti dovolj, da bi odnehala."

Mariborka seveda ne bo namenjena zgolj prodaji knjig, ki jih izdajajo pri tej založbi, ampak bodo v njej našli svoj prostor tudi male in mikro založbe ter samozaložnice in samozaložniki.

"Služiti želi kot primer dobre prakse, saj prodajni model deluje po principu 30-odstotnega rabata in 30-dnevnega roka plačila. Ti pogoji so pošteni do založnic in založnikov. Taki so zato, ker želimo z njimi izraziti spoštovanje do njih in njihovega dela, bralke in bralci pa boste na koncu odločili, ali bo Mariborka uspešna ali ne. Če jo boste vzeli/-e za svojo in jo boste obiskovali/-e ter kupovali/-e knjige pri nas, bomo s tem skupaj dokazali, da so pošteni delovni pogoji mogoči tudi v slovenskem založništvu in knjigotrštvu," pravijo.

Spremeniti tako majhen prostor, v katerem so nazadnje pekli in prodajali palačinke, v knjigarno, ni mačji kašelj. Vsi, ki živimo v garsonjerah, se še kako dobro zavedamo, kako premišljeno mora biti vse načrtovano. Pri Mariborki so to delo zaupali Borutu Wenzlu, ki se ga mnogi spomnimo iz Salona uporabnih umetnosti. Imel sem srečo, da sem lahko pokukal v lokalček "pred" in "po" oziroma "tik pred zdajci". Funkcionalno, minimalistično, premišljeno, toplo in kar je najpomembnejše - s srcem. Mariborka ima že zdaj, še pred uradno

otvoritvijo, tisto, česar nima marsikateri lokal - tudi kakšen na tej cesti. Mariborka ima dušo. In te se ne da kupiti, ta pride z ljubeznijo. Ker jim je mar. Za kulturo. Za knjige. Za besede. Za mesto.

Ker nam je mar.

Ulica je bila prometna podnevi in temna ponoči, okrušena na vogalih in odrgnjena na pročeljih, s takšnimi in drugačnimi vonjavami. Na posnetku iz leta 2010.

Foto: Sašo Bizjak

Med Glavnim trgom in tržnico je dvanajst praznih lokalov – nekaj v občinski in nekaj v zasebni lasti Od uradnega odklepanja do koncerta

Program otvoritve Mariborke bo pred knjigarno in v njej potekal ves dan:

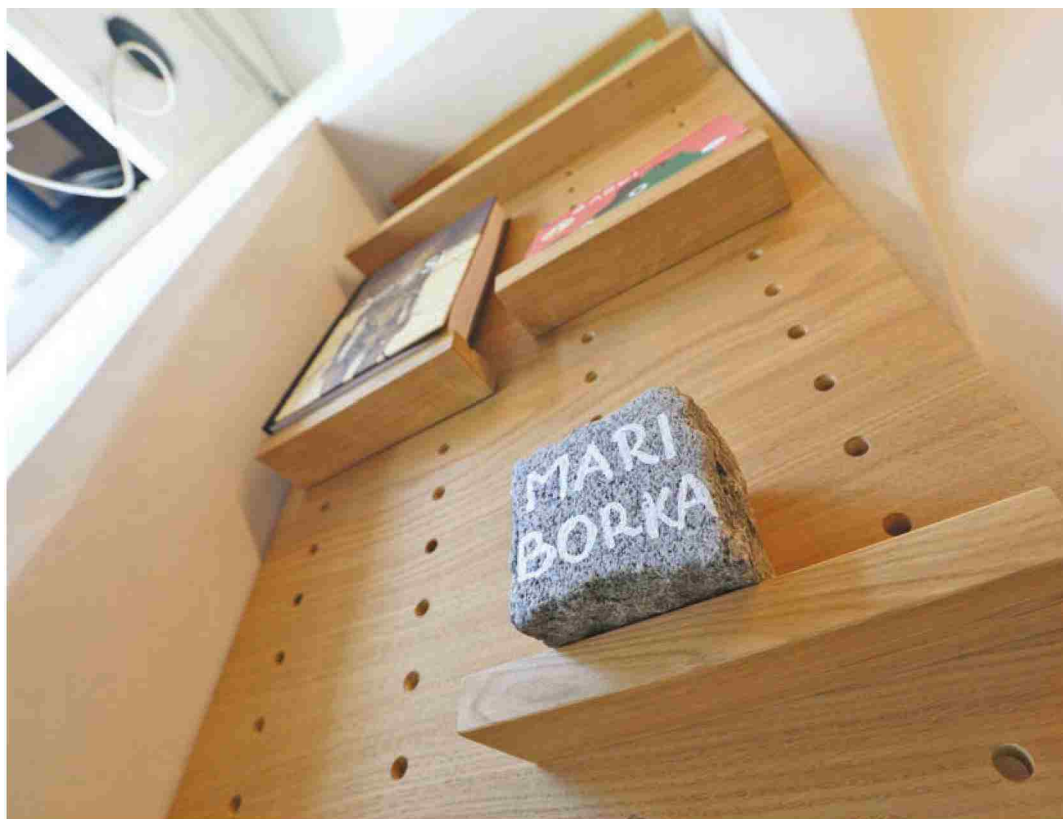
- 10.00 - prvo uradno odklepanje Mariborke
- 10.15-11.00 - ANA & FROGA (otročka bralna predstava, nastopata Mia Skrbinač & Voranc Boh)
- 11.00-12.00 - IZDELAJ SI SVOJI ANO & FROGO (otročka delavnica, vodi Zala Zagoršek Golob)
- 15.00 - URADNA OTVORITEV KNJIGARNE (slavnostni nagovor & sladoled VigeVage, kreacija sladoledarne Piu)
- 16.00-17.00 STRIPOVSKA DELAVNICA (za mularijo, vodi Dora Kaštrun)
- 17.30-18.00 SPREHOD PO MARIBORKI (vodi Vid Kmetič)
- 18.00 KONCERT (Leopold I. & Vid Turica)

Spremeniti tako majhen prostor, v katerem so nazadnje pekli in prodajali palačinke, v knjigarno, ni mačji kašelj

To soboto se v 16,7 kvadratnega metra velikem (ali pa majhnem) lokal(čk)u odpira Mariborka. Knjigarna Mariborka.

Foto: Andrej Petelinšek

Da, prav ste prebrali - knjigarna. Tukaj, v Mariboru, na Koroški cesti. Foto: Andrej Petelinšek

